

Войтюк І. В. Малювання — графічна промова розумово відсталих дошкільників

У статті розкривається сутність поняття "малювання розумово відсталих дітей дошкільного віку". Наголошується на важливості правильного та своєчасного ознайомлення дітей олігофренів з обладнанням для малювання. Здійснено аналіз досліджень науковців, педагогів про вікове малювання та корекційний вплив зображувальної діяльності на розумовий розвиток дошкільників, проаналізована класифікація олігофренії в процесі практичної зображувальної діяльності. Розглядається теоретичне та практичне значення малювання у процесі розумового розвитку та встановлені причин необхідності, важливості зображувальної діяльності, що сприятиме глибшому розумінню суті аномального розумового розвитку таких дітей та створення найсприятливіших умов для корекційного навчання і виховання. Особливо наголошується на важливості обізнаності олігофренопедагога в особливостях психологічного розвитку розумово відсталих дітей для створення необхідних педагогічних умов, корекційних методів і прийомів навчання та виховання, які сприятимуть позитивній динаміці їх розвитку та успішному корекційному навчанню без помилок. Обґрунтована та розкрита роль першого успішного кроку малювання до успішного навчання, як один з найважливіших видів предметної діяльності, що підтримує здоров'я розумово відсталих дітей дошкільного віку та виступає в якості світосприйняття, мови таких дітей.

Ключові слова: корекційне навчання, зображувальна діяльність, малювання, олігофренопедагог, розумовий розвиток, розумово відсталі діти.

Войтюк І. В. Рисование — графическая речь умственно отсталых дошкольников

В статье раскрывается сущность понятия "рисования умственно отсталых детей дошкольного возраста". Отмечается важность правильного и своевременного ознакомления детей олигофренов с оборудованием для рисования. Осуществлен анализ исследований ученых, педагогов о возрастном рисовании и коррекционном влиянии изобразительной деятельности на умственное развитие дошкольников, проанализирована классификация олигофрении в процессе практической изобразительной деятельности. Рассматривается теоретическое и практическое значение рисования в процессе умственного развития и установлены причин необходимости, важности изобразительной деятельности, что будет способствовать более глубокому пониманию сути аномального умственного развития таких детей и создание благоприятных условий для коррекционного обучения и воспитания. Особенно подчеркивается важность осведомленности олигофренопедагога в особенностях психологического развития умственно отсталых детей для создания необходимых педагогических условий, коррекционных методов и приемов обучения и воспитания, способствующих положительной динамике их развития и успешном коррекционном обучению без ошибок. Обосновано и раскрыто роль первого успешного шага рисования к успешному обучению, как один из важнейших видов предметной деятельности, поддерживает здоровье умственно отсталых детей дошкольного возраста и выступает в качестве мировосприятия, языка таких детей.

Ключевые слова: коррекционное обучение, изобразительная деятельность, рисование, олигофренопедагог, умственное развитие, умственно отсталые дети.

Voytuk I.V. Painting is the graphic speech of mentally retarded preschoolers

The article reveals the essence of the concept of "a drawing of retarded children of preschool age". It stresses that the importance of proper and timely review of children Oligophrenic with equipment for drawing. The analysis of research scholars, teachers is made for secular painting and graphic impact of correctional activities on cognitive development of preschool children, the classification of mental retardation in the process of practical figurative work is analysed. We consider the theoretical and practical importance of drawing in the mental development and the need to set reasons, the importance of graphic activity that will contribute to a deeper understanding of abnormal mental development of children and the creation of favorable conditions for remedial training and education. It particularly stresses on the importance of awareness of olihofrenoteacher of psychological development of mentally retarded children to create the necessary conditions for teaching, correction methods and techniques of training and education that promote positive dynamics of development and successful correctional education without errors. It is well-founded and opened as the first successful step to successful learning painting as one of the most important substantive work that supports the health of mentally retarded preschool children and acts as a worldview, language of children.

Keywords: Corrective training's activity, drawing olihofrenoteacher, mental development, mentally retarded children.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2014 р.

Статтю прийнято до друку 20.02.2014 р.

Рецензент: д.п.н., акад. Синьов В.М.

УДК 378.011

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ
ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Галдецька І.Г.
кандидат юридичних наук

Викладацька діяльність відноситься до професій типу «Людина-Людина». Згідно Є. А. Климова, цей тип професій визначається наступними якостями людини: стійким гарним самопочуттям у ході роботи з людьми, потребою в спілкуванні, здатністю думкою ставити себе на місце іншої людини, здатністю швидко розуміти наміри, помисли, настрої інших людей, здатністю швидко розбиратися у взаєминах людей, здатністю добре

пам'ятати, тримати в розумі знання про особисті якості багатьох і різних людей, і т.д. [1, с. 83].

За Є. А. Климовим, людині цієї професійної діяльності властиві [1, с. 84-85]:

- 1) уміння керувати, учити, виховувати, «здійснювати корисні дії по обслуговуванню різних потреб людей»;
- 2) уміння слухати і вислухувати;
- 3) широкий кругозір;
- 4) мовна (комунікативна) культура;
- 5) «спрямованість розуму на душу, спостережливість за проявами почуттів, характером людини, її поведінкою, уміння чи здатність думкою представляти, змодельювати саме її внутрішній світ, а не приписувати їй свій власний або інший, знайомий за досвідом»;
- 6) «проектувальний підхід до людини, заснований на впевненості, що людина завжди може стати краще»;
- 7) здатність до співпереживання;
- 8) спостережливість;
- 9) «глибока переконаність у правильності ідеї служіння народу в цілому»;
- 10) уміння вирішувати нестандартні ситуації;
- 11) високий ступінь саморегуляції.

Це узагальнений портрет суб'єкта професії типу «Людина-Людина». Викладацька діяльність, що входить до цього типу, пред'являє ще цілий ряд специфічних вимог, серед яких професійна компетентність і дидактична культура є основними.

Протипоказаннями до вибору професій даного типу, на думку Є. А. Климова, є дефекти мови, невиразна мова, замкнутість, заглибленість у себе, нетовариськість, виражені фізичні недоліки (як це не сумно), нерозторопність, зайва повільність, байдужість до людей, відсутність ознак безкорисливого інтересу до людини – інтересу «просто так» [1, с. 87].

За А. К. Марковою, структура професійно необхідних властивостей викладача може бути представлена наступними блоками характеристик:

- об'єктивні характеристики: професійні знання, професійні уміння, психологічні і педагогічні знання;
- суб'єктивні характеристики: психологічні позиції, установки, особистісні особливості [2, с. 66].

У найбільш узагальненому вигляді здібності викладача були представлені В.І. Лозовою, котра дала їм відповідні загальні визначення [2, с. 96-99]:

1. Дидактичні здібності – здібності передавати студентам навчальний матеріал, роблячи його доступним, підносити їм матеріал або проблему ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмета, – збуджувати у студентів активну самостійну думку. Викладач з дидактичними здібностями вмєє в разі потреби відповідним чином реконструювати, адаптувати навчальний матеріал, важке робити легким, складне – простим, незрозуміле, неясне – зрозумілим. Професійна майстерність включає здатність не просто дохідливо підносити знання, популярно і зрозуміло викладати матеріал, але і здатність організувати самостійну роботу студентів, самостійне одержання знань, розумно і тонко «диригувати» пізнавальною активністю студентів, направляти її в потрібний бік.

2. Академічні здібності – здібності до відповідної галузі наук. Здібний викладач знає предмет не тільки в обсязі навчального курсу, а значно ширше і глибше, постійно стежить за відкриттями у своїй науці, абсолютно вільно володіє матеріалом, виявляє до нього великий інтерес, веде хоча б дуже скромну дослідницьку роботу.

3. Перцептивні здібності – здібності проникати у внутрішній світ студента, вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості студента і його тимчасових психічних станів. Здібний викладач, вихователь по незначних ознаках, невеликим зовнішнім проявам уловлює найменші зміни у внутрішньому стані студента.

4. Мовні здібності – здібності ясно і чітко виражати свої думки, почуття за допомогою мови, а також міміки і пантоміміки. Мова викладача завжди відрізняється внутрішньою силою, переконаністю, зацікавленістю в тім, що він говорить. Вираження думки ясне, просте, зрозуміле для учнів.

5. Організаторські здібності – це, по-перше, здібності організувати групу студентів, згуртувати її, надихнути на вирішення важливих завдань і, по-друге, здібності правильно організувати свою власну роботу. Організація власної роботи припускає уміння правильно планувати і самому контролювати її. У досвідчених викладачів виробляється своєрідне почуття часу – уміння правильно розподіляти роботу в часі, укладатися в намічений термін.

6. Авторитарні здібності – здібності безпосереднього емоційно-вольового впливу на студентів і уміння на цій основі домагатися в них авторитету (хоча, звичайно, авторитет створюється не тільки на цій основі, а, наприклад, і на основі прекрасного знання предмета, чуйності і такту викладача і т.д.). Авторитарні здібності залежать від цілого комплексу особистісних якостей викладача, зокрема його вольових якостей (рішучості,

витримки, наполегливості, вимогливості і т.д.), а також від почуття власної відповідальності за навчання і виховання студентів, від переконаності викладача в тому, що він правий, від уміння передати цю переконаність своїм вихованцям.

7. Комунікативні здібності – здібності до спілкування зі студентами, уміння знайти правильний підхід до них, установити з ними доцільні з педагогічної точки зору взаємини, наявність педагогічного такту.

8. Педагогічна уява (чи прогностичні здібності) – це здібність, що виражається в передбаченні наслідків своїх дій, у виховному проектуванні особистості студентів, пов'язаному з уявленням про те, що зі студента вийде в майбутньому, в умінні прогнозувати розвиток тих або інших якостей вихованця.

9. Здібність до розподілу уваги одночасно між декількома видами діяльності має особливе значення для роботи викладача ВНЗ. Здібний, досвідчений викладач уважно стежить за змістом і формою викладу матеріалу, за розгортанням своєї думки (чи думки студента), у той же час тримає в полі уваги всіх студентів, чуйно реагує на ознаки стомлення, неухважності, нерозуміння, зауважує усі випадки порушення дисципліни і, нарешті, стежить за власною поведінкою (позою, мімікою і пантомімікою, ходом і т.д.).

Н. В. Кузьміна виділяє два рівні педагогічних здібностей: перцептивно-рефлексивні і проєктивні здібності. Перший рівень педагогічних здібностей, за Н. В. Кузьміною, – перцептивно-рефлексивні здібності – включає «три види чутливості»: почуття об'єкта, пов'язане з емпатією і оцінкою збігу потреб студентів і вимог, пропонує до них ВНЗ; почуття міри, чи такту, і почуття причетності. Ці прояви чутливості є основою педагогічної інтуїції [2, с. 157].

Другий рівень педагогічних здібностей, за Н. В. Кузьміною, – проєктивні здібності, що співвідносяться з чутливістю, до створення нових, продуктивних способів навчання. Цей рівень включає гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні й організаторські здібності. Відсутність кожної з зазначених здібностей є конкретна форма нездатності. Гностичні здібності виявляються у швидкому і творчому оволодінні методами навчання учнів, у винахідливості способів навчання [4, с. 157].

Гностичні здібності, на думку Н. В. Кузьміної, забезпечують нагромадження інформації викладача про своїх студентів, про самого себе. Проєктувальні здібності виявляються в здатності представити кінцевий результат навчання, що виховує, у завданнях-завданнях, розташованих у часі на весь період навчання, що готує студентів до самостійного вирішення завдань. Конструктивні здібності виявляються в створенні творчої робочої атмосфери спільного співробітництва, діяльності, у чутливості до побудови заняття, найбільшою мірою відповідного заданої цілі розвитку і саморозвитку студента. Комунікативні здібності виявляються у встановленні контакту, педагогічно доцільних відносин [4, с. 159].

Ці здібності забезпечуються, за Н. В. Кузьміною, чотирма факторами: здібністю до ідентифікації, чутливістю до індивідуальних особливостей студентів, добре розвинутою інтуїцією, сугестивними властивостями. Додамо ще фактор мовної культури (змістовність, впливовість). Організаторські здібності виявляються у виборчій чутливості до способів організації студентів у групі, в освоєнні навчального матеріалу, самоорганізації студентів, самоорганізації власної діяльності викладача [4, с. 160].

Важливою властивістю викладацької діяльності є опір «синдрому емоційного згорання» чи психофізіологічного виснаження. З посиланням на Е. Малера, Н. А. Амінов наводить перелік основних і факультативних ознак цього синдрому [2, с. 59]: 1) виснаження, втома; 2) психосоматичні ускладнення; 3) безсоння; 4) негативна установка по відношенню до студентів; 5) негативна установка по відношенню до роботи; 6) нехтування своїми обов'язками; 7) збільшення приймання психостимуляторів (тютюн, кава, алкоголь, ліки); 8) зменшення апетиту чи переїдання; 9) негативна самооцінка; 10) посилення агресивності (дратівливості, напруженості); 11) посилення пасивності (цинізм, песимізм, безнадійність, апатія); 12) почуття провини.

Н. А. Амінов підкреслює, що останній симптом є властивим тільки людям, що у силу професії інтенсивно взаємодіють з іншими людьми. При цьому він припускає, що «синдром емоційного згорання» позначається сильніше у викладачів, які виявляють професійну непридатність. Якість опірності розвитку цього дійсно суб'єктного синдрому (тому що він розвивається в процесі і результаті діяльності) визначається індивідуальними психофізіологічними і психологічними особливостями, що значною мірою обумовлюють і сам синдром згорання [5, с. 60].

Тому диференціальна діагностика термінальних і інструментальних (загальних і спеціальних) здібностей, що привертають до успішності оволодіння діяльністю й удосконалюванню в ній, на думку Н. А. Амінова, повинна здійснюватися на трьох рівнях. При психодіагностиці викладачів необхідно враховувати їхню спеціалізацію, тому що від неї залежить переважне значення термінальних або інструментальних здібностей. [5, с. 61].

Н. А. Аміновим також була розроблена батарея тестів педагогічних здібностей, що включає [5, с. 61]:

- а) тестові методики для визначення виразності первинних компонентів педагогічних здібностей;
- б) тестові методики для визначення педагогічного потенціалу;
- в) методики для визначення виразності педагогічної майстерності.

І. А. Зимня виділяє три плани відповідності психологічних характеристик діяльності викладача. Перший план відповідності – схильність або придатність у широкому неспецифічному змісті. Придатність визначається біологічними, анатоомо-фізіологічними і психічними особливостями людини. Придатність до викладацької діяльності (чи схильність до неї) має на увазі відсутність протипоказань до діяльності типу «Людина-Людина» (наприклад, глухуватість, недорікуватість і ін.). Придатність до викладацької діяльності припускає норму інтелектуального розвитку людини, емпатійність, позитивний емоційний тон (стенічність емоцій), а також нормальний рівень розвитку комунікативно-пізнавальної активності [2, с. 311].

Другий план відповідності педагога своєї професії – його особистісна готовність до викладацької діяльності. Готовність припускає відрефлексовану спрямованість на професію типу «Людина-Людина», світоглядну зрілість людини, широку і системну професійно-предметну компетентність, а також комунікативну, дидактичну потреби і потреба в афіліації [6, с. 311:].

Включення у взаємодію з іншими людьми, у педагогічне спілкування виявляє третій план відповідності діяльності педагога. Включення припускає легкість, адекватність встановлення контакту зі співрозмовником, уміння стежити за реакцією співрозмовника, самому адекватно реагувати на неї, одержувати задоволення від спілкування. Уміння сприймати й інтерпретувати реакцію студентів у групі, аналізуючи зорові і слухові сигнали, що надходять за каналом зворотного зв'язку, розглядається як ознака «гарного комунікатора» [7].

Природно, що тільки повний збіг цих трьох планів відповідності індивідуально-особистісних якостей викладацької діяльності (тобто сполучення придатності, готовності і включення) забезпечує найбільшу її ефективність.

Психологічний портрет викладача ВНЗ, включає наступні структурні компоненти [2, с. 204]: 1) індивідуальні якості людини, тобто його особливості як індивіда – темперамент, задатки і т.д.; 2) його особистісні якості, тобто його особливості як особистості – соціальної сутності людини; 3) комунікативні (інтерактивні) якості; 4) статусно-позиційні, тобто особливості становища, ролі, відносин у колективі; 5) діяльнісні (професійно-предметні); 6) зовнішньоповедінкові показники.

Одним з основних професійно-значимих якостей особистості педагога є його «особистісна спрямованість». Згідно Н. В. Кузьміної, особистісна спрямованість є одним з найважливіших суб'єктивних факторів досягнення вершини в професійно-педагогічній діяльності. Вибір головних стратегій діяльності обумовлює, за Н. В. Кузьміною, три типи спрямованості: 1) істинно педагогічну; 2) формально педагогічну; 3) хибно педагогічну. Тільки перший тип спрямованості сприяє досягненню високих результатів у педагогічній діяльності. Істинно педагогічна спрямованість полягає в стійкій мотивації на формування особистості студента засобами предмета, що викладається, на переструктурування предмета в розрахунок на формування вихідної потреби студента в знанні, носієм якого є педагог [4, с. 165].

Основним мотивом істинно педагогічної спрямованості є інтерес до змісту викладацької діяльності (більш ніж для 85% студентів педагогічного ВНЗ, за даними Н. В. Кузьміної, характерний цей мотив). У педагогічну спрямованість як вищий її рівень включається покликання, що співвідноситься у своєму розвитку з потребою в обраній діяльності [4, с. 166].

Результати емпіричних спостережень в Україні і за кордоном підтверджують існування розходжень у стратегіях і тактиках викладачів, орієнтованих на «розвиток» і на «результативність» студентів. Викладачі, орієнтовані на «розвиток», порівняно частіше звертають увагу на мінливі фактори навчальних досягнень (для них має першорядне значення старанність студентів); викладачі, орієнтовані на «результативність», більше уваги звертають на стійкі фактори досягнення в навчанні (для них значимими є здібності чи задатки студентів). Відповідно до цього викладачі, орієнтовані на «результативність», вважають за можливе робити тривалі прогнози успішності і майбутньої професійної кар'єри своїх студентів [2].

Відповідно до даних розходжень у «Я-концепції» майбутніх викладачів перші стурбовані встановленням і підтримкою гарних відносин у навчальній групі, з викладацьким складом навчального закладу; другі – плануванням своєї професійної кар'єри [9].

Викладачі ВНЗ, орієнтовані на «розвиток» і на «результативність», по-різному підкріплюють успіх студента. Викладачі, орієнтовані на «результативність», відзиваються з похвалою про студентів, показники яких перевершують середні, навіть тоді, коли їхня успішність знижується. Викладачі, орієнтовані на «розвиток», у цьому випадку ганьблять таких студентів. Разом з тим лише останні реагують похвалою на ледь помітні успіхи своїх студентів. Крім того, вони здійснюють позитивне підкріплення і допомагають студентам у процесі навчальної діяльності. На противагу цьому викладачі, орієнтовані на «результативність», хвалять або ганьблять у тому випадку, коли навчальний результат (правильний чи неправильний) вже отриманий [2, с. 83].

Існування в будь-якій вибірці двох крайніх типів викладачів (орієнтованих на «розвиток» і на «результативність») було підтверджено даними емпіричних досліджень Д. Райнса, що відповідно позначив ці типи як тип Х і тип Y [10, с. 84].

Тип Х прагне, насамперед, розвивати особистість студента, спираючи на емоційні і соціальні фактори. Дотримує гнучкої програми, не замикається на змісті досліджуваного предмета. Йому властиві невимушена манера викладання, індивідуальний підхід, щирий, дружній тон спілкування [10, с. 85].

Тип Y зацікавлений тільки в розумовому розвитку студентів. Строго додержується змісту досліджуваної програми. Працює за детально розробленою програмою, висуває високі вимоги до студентів, строго перевіряє засвоєний матеріал. Тримається відчужено, підхід до студентів суцільно формально-діловий. Таким чином, стиль і ефективність діяльності викладачів типу Х і типу Y істотно розрізняються [10, с. 85].

Першим кроком у створенні відносних заходів оцінки ефективності праці викладачів є розроблена Ісідороу Сонер система оцінки ефективності діяльності викладача, побудована на основі двох векторів: когнітивних (пізнавальних) досягнень студентів і їхнього емоційного відношення до навчальних предметів [2, с. 129].

Когнітивні досягнення студентів визначаються на основі одержуваних ними оцінок, що свідчать або про те, що студент освоїв великий за обсягом матеріал (у цьому випадку студент оцінюється як такий, що піддається навчанню) або незначний за обсягом матеріал (у цьому випадку студент оцінюється як такий, що не піддається навчанню). Емоційне відношення студентів до занять у даній моделі може бути позитивним, нейтральним і негативним [11, с. 129-130].

Ефективність викладання, отже, може, з одного боку, визначатися кількістю студентів, що піддаються навчанню, з іншого боку – кількістю студентів, що позитивно відносяться до занять даного викладача. Таким чином, в ідеалі найвищий рівень педагогічної майстерності викладача повинен характеризуватися тим, що число студентів, котрі піддаються навчанню, і число тих, хто позитивно відноситься до навчання, дорівнює ста відсоткам. Гарний викладач – це той, у якого всі студенти хотіли і могли за допомогою викладача добре учитися [3, с. 26].

У деяких дослідженнях відзначається зв'язок ефективного пізнання особистості студента з індивідуально-психологічними особливостями викладача, наприклад з такими, як інтроверсія, екстраверсія, емоційна стабільність. Дослідження показали, що в цілому викладачі інтровертованого типу більш повно й адекватно відображають особистість учня в порівнянні з педагогами-екстравертами [3, с. 27].

Майстер викладацької праці – це, насамперед, дуже компетентний у психолого-педагогічній і у власне предметній області фахівець, що вміє репродукувати на високому рівні професійні знання, уміння і навички. Існує два види результатів викладацької діяльності: один з них – функціональні продукти діяльності (заняття, методика і т. п.). Інший (і головний) – психологічні продукти діяльності (психічні новоутворення в особистості студентів). Головним, кінцевим результатом педагогічної діяльності є сам студент, розвиток його особистості, здібностей, знань і навичок.

Рівень професіоналізму викладача ВНЗ залежить від його компетентності, а також від ступеня розвитку професійно-педагогічного мислення. Педагогічна творчість ефективна там і тоді, коли вона спирається на високу професійно-педагогічну компетентність. Хоча викладачів, що створюють об'єктивно нові технології навчання чи виховання, дуже мало, але вже будь-яке заняття, семінарське чи практичне, що вдало комбінує відомі методи і методики, тією чи іншою мірою є результатом творчості. Створення нової системи з відомих елементів – уже прояв творчості. Побудова і проведення кожного заняття вимагає творчого підходу, тому що заняття – це завжди різний соціально-психологічний стан групи, різні індивідуальності і відповідно різні схеми його проведення, різні методи навчання.

Література

1. **Климов Е. А.** Психология профессиональной подготовки : [учеб. пособ.] / Е. А. Климов. – СПб : Питер, 1993. – 293 с. 2.
2. **Маркова А. К.** Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 26 – 29.
3. **Лозова В. І.** Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти / В. І. Лозова // Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. – Х. : ОВС, 2002. – 164 с.
4. **Кузьмина Н. В.** Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения : [монограф.] / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 2013. – 184 с.
5. **Аминов Н. А.** Диагностика педагогических способностей : [монограф.] / Н. А. Аминов. – М. : Центр «Пресс», 2009. – 422 с.
6. **Зимняя И. А.** Педагогическая психология : учеб. пособие для студ. вузов / И. А. Зимняя. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 480 с.
7. **Зимняя И. А.** Ключевые компетенции - новая парадигма результата современного образования / И. А. Зимняя // Интернет-журнал «Эйдос». - 2012. – 5 мая. Доступ: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
8. **Фіцула М. М.** Педагогіка / Навч. посіб. для студ. вищих пед. закладів освіти / М.М. Фіцула. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2000. – 544 с.
9. **Освіта в Україні** : час демократизації, час реформ. – 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
10. **Райнс Д.** Компетентность в современном обществе : Выявление, развитие и реализация : [Пер. с англ.] / Джон Райнс. – М. : Когито-Центр , 2012. – 394 с.
11. **Подольяк Л. Г.** Психология вищої школи : типова навчальна програма і зміст самостійної роботи : Метод. рекомендації для магістрантів і аспірантів / Л.Г. Подольяк, В.І. Юрченко. – К.: НПУ , 2005. – 44 с.

References

1. Klimov E.A. Psihologiya professionalnoy podgotovki : [ucheb. posob.] / E. A. Klimov. – SPb : Piter, 1993. – 293 s.
2. Markova A. K. Psihologicheskiy analiz professionalnoy kompetentnosti uchitelia / A. K. Markova // Sovetskaya pedagogika. – 1990. – № 8. – S. 26 – 29.
3. Lozova V. I. Formuvannya pedagogichnoyi kompetentnosti vykladachiv vyshchych navchalnyh zakladiv osvity / V. I. Lozova // Pedagogichna pidgotovka vyshchych navchalnyh zakladiv : materialy mizhvuz. nauk.-prakt. konf. – Kh. : OVS, 2002. – 164 s.
4. Kuzmina N. V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya : [monograf.] / N. V. Kuzmina. – M. : Vysshaya shkola, 2013. – 184 s.
5. Aminov N. A. Diagnostika pedagogicheskikh sposobnostey : [monograf.] / N. A. Aminov. – M. : Tsentr «Press», 2009. – 422 s.
6. Zimniaya I. A. Pedagogicheskaya psihologiya : ucheb. posobiye dlya vuzov / I. A. Zimniaya. – Rostov-na-Dony : Feniks, 1997. – 480 s.
7. Zimniaya I. A. Kliuchevyye kompetencii – novaya paradigma rezul'tata sovremennogo obrazovaniya / I. A. Zimniaya // Internet-zhurnal «Eydos». – 2012. – 5 maya. Dostup: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.
8. Fitsula M. M. Pedagogika : Navch. posib. Dlya stud. vyshchych ped. zakladiv osvity / M.M. Fitsula. – K. : Vydavnychyy tsentr „Akademiya”, 2000. – 544 s.
9. Osvita v Ukraini : chas demokratyzatsiyi, chas reform. – 2013. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.mon.gov.ua>.
10. Rains D. Kompetentnost v sovremennom obshchestve : Vyuvleniye, razvitiye i realizatsiya : [Per. s angl.] / Dzhon Rains. – M. : Kogito-Tsentr, 2012. – 394 s.
11. Podolyak L.G. Psihologiya vyshchey shkoly : tipova navchalna programa i zmist samostiyanoi poboty : Metod pekomentatsiyi dlya magistrantiv i aspirantiv / L.G Podolyak., V.I.Yurchenko. – K.: NPU, 2005. – 44 s.

Галдецька І.Г. Особливості та характеристика педагогічних здібностей особистості до викладацької діяльності у вищому навчальному закладі

У статті розглянуті особливості педагогічних здібностей викладача, виділені їх два рівні – перцептивно-рефлексивні та проєктивні. Перераховані обов'язкові якості, властиві викладачеві та зосереджена увага на протипоказаннях до вибору професії викладача. Зазначено, що основною властивістю викладацької діяльності є опір «синдрому емоційного згорання». Виділено три плани відповідних психологічних характеристик діяльності викладача. Обґрунтовано структурні компоненти психологічного портрету викладача ВНЗ та здійснено аналіз основного мотиву істинно педагогічної спрямованості. Автором звернено увагу, що у педагогічній теорії і практиці немає єдиного підходу до визначення поняття «педагогічні здібності вчителя», нечітко визначено їх сутність, структуру, недостатньо розроблено критерії та рівні їх сформованості. Вирішення зазначених вище проблем потребує наукового обґрунтування педагогічних умов формування правової компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки з урахуванням вимог педагогічної та юридичної науки і практики.

Ключові слова: викладач, викладацька діяльність, педагогічні здібності, вищий навчальний заклад.

Галдецькая И.Г. Особенности и характеристика педагогических способностей личности к преподавательской деятельности в высшем учебном заведении

В статье рассмотрены особенности педагогических способностей преподавателя, выделены их два уровня – перцептивно-рефлексивные и проективные. Перечислены обязательные качества, присущие преподавателю и сосредоточено внимание на противопоказаниях к выбору профессии преподавателя. Отмечено, что основным свойством преподавательской деятельности является сопротивление «синдрому эмоционального сгорания». Выделены три плана соответствующих психологических характеристик деятельности преподавателя. Обоснованы структурные компоненты психологического портрета преподавателя вуза и осуществлен анализ основного мотива истинно педагогической направленности. Автором обращено внимание, что в педагогической теории и практике нет единого подхода к определению понятия «педагогические способности учителя», четко не определены их сущность, структура, недостаточно разработаны критерии и уровни их сформированности. Решение указанных выше проблем требует научного обоснования педагогических условий формирования правовой компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки с учетом требований педагогической и юридической науки и практики.

Ключевые слова: преподаватель, преподавательская деятельность, педагогические способности, высшее учебное заведение.

Galdetskaya I.G. Features and characteristic of pedagogical abilities of the individual to teaching in a higher educational establishment

The article examines the features of pedagogical abilities of the teacher, their two levels - perceptual-reflexive and projective are highlighted. The author enumerates the required qualities of the teacher and focuses on contraindications to the choice of the teaching profession. It is noted that the basic property of teaching is resistance to "burnout syndrome." Three plans of relevant psychological characteristics of the teacher are identified. The structural components of a psychological portrait of university teacher are substantiated and the key motive of pedagogical orientation is analyzed. The author pays attention that in pedagogical theory and practice there is no single approach to the definition of «pedagogical abilities of the teacher»; their nature, structure are not clearly defined; criteria and levels of their formation are not insufficiently developed. Solution to the above problems requires the scientific substantiation of pedagogical conditions of formation of legal competence of the future teachers in vocational training with the requirements of the pedagogical and legal science and practice.

Keywords: teacher, teaching activities, teaching abilities, higher educational establishment.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2014 р.

Статтю прийнято до друку 20.03.2014 р.

Рецензент: д.п.н., акад. Синьов В.М.